

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ:

ДР ЗЛАТА ВУКСАНОВИЋ-МАЦУРА, АНГЕЛИНА БАНКОВИЋ,
*МЕРЕ ГРАДА. КАРТЕ И ПЛАНОВИ ИЗ ЗБИРКЕ ЗА АРХИТЕКТУРУ И
УРБАНИЗАМ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА*

ДРАГАНА МЕЦАНОВ

Монографија *Мере града. Карте и планови из Збирке за архитектуру и урбанизам Музеја града Београда*, у издању Музеја града Београда (2018), настала је као резултат вишегодишњег професионалног рада ауторки др Злате Вуксановић-Мацуре и Ангелине Банковић и њиховог посвећеног ангажовања у истраживању урбанистичке историје Београда.

Др Злата Вуксановић-Мацура је свој дугогодишњи истраживачки рад публиковала кроз неколико изузетно вредних монографија, међу којима су: *Визија социјалног становања у Београду (1919–1941)* (2011, Београд: Задужбина Андрејевић); *Сан о граду: међународни конкурс за урбанистичко уређење Београда 1921–1922* (2015, Београд: Орион арт.); *Животи на ивици* (2012, Београд: Орион арт, вишеструко награђивана – на Салону архитектуре 2013, Салону урбанизма 2012. и наградом *Ранко Радовић* 2012. године); *Генерални план Београда 1923: комбинација планираног и оствареног* (докторска дисертација одбрањена 2014. године, која има много додирних тачака с темом ове монографије) и многе друге. Поред објављених дела изузетног значаја, ауторкино професионално интересовање фокусирано је на област социјалног становања, посебно угрожених етничких и социјалних група, каква је ромска популација, те историју урбанизма и града. Као дугогодишњи сарадник Урбанистичког завода Београда, Музеја града Београда и других институција, изузетан је познавалац урбанистичког наслеђа Београда.

Професионални рад Ангелине Банковић уско је повезан с темом овог дела. Као врстан познавалац теорије и историје културе и уметности 19. и 20. века, музеологије и заштите културног наслеђа,

ауторка је и коауторка више изложби у организацији Музеја града Београда и руководилац већег броја пројеката, између осталих: *Презентација и унапређење дослужности Збирке за архитектуру и урбанизам Музеја града Београда* (2017) и *Истраживање, заштита и унапређење дослужности збирке планова из 19. и 20. века Музеја града Београда* (2016), на основу којих је и настала ова монографија.

Заједнички рад двеју ауторки, између осталог, читаоци су могли упознати кроз текст *Три архитектонска конкурса за Музеј града Београда*, објављен у часопису *Наслеђе* XIX, 2018. године, у којем се с једне стране сагледава генеза архитектонских идеја, а са друге расветљава однос друштва према значајној институцији и музејској грађи.

Монографија *Мере града. Карте и планови из Збирке за архитектуру и урбанизам Музеја града Београда* садржи десет поглавља, укључујући и комплетан научни апарат (индекс појмова, изворе, библиографске јединице итд.).

У предговору је дато корисно објашњење карактера монографије, као и појашњење појмова, термина и методологије. На тај начин читалац се уводи у тему овог сложеног и интердисципли-

нарног истраживања, јер се град, као комплексни метаболизам, истражује и тумачи – поред урбанистичког – са историјског, географског, културолошког, социолошког, еколошког, саобраћајног и других аспеката.

Друго поглавље – *Колекција карата и планова* – презентује садржај и структуру Збирке за архитектуру и урбанизам која је предмет монографије. Колекција се приказује у ширем контексту Збирке и скреће се пажња на историјат њеног настанка из угла савремене музеолошке праксе. Наглашава се допринос дугогодишњег плодног рада Дивне Ђурић-Замоло на прикупљању и процесу формирања Збирке.

У наредном поглављу, *Топографија Београда*, презентоване су карте града рађене на геодетским подлогама. У монографији се износе бројне занимљивости које указују на политичке и културолошке обрасце времена у којем су карте и планови израђени, као што је употреба страних језика. Крајем 19. века, на *Ситуационом плану урбанизације на Сави* из 1895. године текстови су на немачком, француском и српском; при чему је немачки примаран, француски секундаран, а српски терцијарни језик. (Уколико су двојезични, посредни су немачко-француски или француско-српски натписи. Комбинације немачког и српског језика нема).¹

Четврто поглавље, *Појед у будућности*, говори о урбанистичким плановима, који сами по себи имају визионарски карактер. Релативно касне почетке урбаног планирања градова у Србији ауторке повезују са чињеницом да је Србија стекла независност тек на Берлинском конгресу 1878. године. Одступања од планиране уличне мреже и регулације дешавају се у свим фазама развоја Београда, што се, уколико се разматрају контекст и различити утицајни фактори, може и разумети и очекивати.² У овом поглављу истиче се значај *Генералног плана Београда из 1923–1924. године* (Ур_16672)³, као највреднијег експоната Збирке. Он нам открива визије Београда тога времена – као града булеварна, истакнуте структуре и система уличних мрежа. На примеру *Плана Алтернативе В за Нови Бео-*

град (Ур_16791), указује се на одређене специфичности у графичкој обради, где цртеж нема легенду, већ су за намене површина коришћене различите боје, истоветне нијансама које се и данас користе у урбанизму.

Следеће поглавље – *Посеће и градски животи* – представља *йуџовође* (водиче), оријентационе планове и друге сличне материјале и карте. Овде се скреће пажња на рад појединих личности, мање познатих стручној и најширој јавности, попут Стјепана Сучића, Николе Кусаковића и Павла Навојева, значајних по томе што су израђивали и издавали планове и путовође, што је још један допринос ове монографије.

Заједничко за ова три поглавља јесте увид у могућност сагледавања различитих процеса који су се одвијали на простору града: архитектонског и урбанистичког развоја, културног, политичких промена, привредног развоја и раста, еколошког, саобраћајног итд. У монографији је веома пажљиво одабиран начин приказа појединих планова и карата. У односу на њихов значај или утицај, или другу историјску вредност, најзначајнији међу њима приказани су у већој размери (односно на целој страници), попут *Турској њлана Београда из 1963*, чији је прецрт начињен 1937. године (Ур_3648)⁴; *Плана Алтернативе В за Нови Београд, из 1922–1923. године* (Ур_16791)⁵ и многих других.

Шесто поглавље, *Лица*, говори о улогама различитих појединаца који су допринели изради или публиковању планова или карата, дају се њихови основни биографски подаци и осветљава допринос Збирци Музеја. Наредно, седмо поглавље, *Каталоги* – значајно је за читаоце јер садржи списак експоната (210 историјских планова и карата)⁶, који су предмет монографије, односно део Збирке за архитектуру и урбанизам Музеја града Београда, доступних на интернету. Осмо поглавље чини библиографија (списак литературе, извора и *online* извора); девето поглавље индекс имена и појмова, а последње, десето поглавље, садржи сажетак на енглеском језику и списак скраћеница.

Првенствени значај ове репрезентативне монографије огледа се у неколико чињеница – значај

за историографију је изузетан јер разоткрива поједине елементе урбане историје и типологије планског развоја града; осветљава важност примарних извора (карата и планова) за проучавање изгледа и развоја Београда; историјска вредност сачуваних планова и карата лежи у чињеници што су уграђени у генералне урбанистичке планове Београда.

Монографија *Мере града. Карте и планови из Збирке за архитектуру и урбанизам Музеја града Београда* значајан је теоријски спис, који доноси и осветљава велики број историјских чињеница, бавећи се уједно појашњавањем стручних појмова из области картографије, урбанизма и планирања; расветљава изглед града у прошлости и разоткрива бројне промене у његовој урбаној структури и зонирању. Ова књига осветљава значај формирања и образовања стручних и техничких кадрова, као и организовања урбанистичких служби и институција које развијају делатност урбанистичког планирања након првих корака страних архитеката и урбаниста.

Специфична је с аспекта ширине стручно-научне и музеолошке анализе. Једну од специфичности проналазимо у сложености тумачења појмова архитектура и урбанизам.

У оквиру саме Збирке Музеја града Београда, те тако и у овој монографији, документован је и презентован урбанистички развој Београда, стиче се увид у његов интензивни развој током 19. и 20. века. Поред тога, демистификују се поједини мање познати детаљи из историје урбанизма.⁷

Вредност ове монографије је и у томе што је поједнако занимљива не само стручно-научној већ и најширој јавности и посетиоцима музеја.

др Драгана Ј. Мецанов,
архитекта
Београд
mecanov@gmail.com

НАПОМЕНЕ:

- 1] Део анализе је урадио Александар Б. Ђорђевић из Франкфурга, на молбу ауторки монографије: Вуксановић-Мацура и Банковић 2018: 105.
- 2] *Нав. дело*: 138.
- 3] Инвентарски број (Ур_16791) представља њихову ознаку у самој збирци, а доступни су и на интернету: *Истио*.
- 4] *Истио*: 35.
- 5] *Истио*: 145.
- 6] *Истио*: 16.
- 7] Међу њима је чињеница да често помињани *Пројекат за улејшавање вароши Београд*, Албана Шамбона, који се помиње као први генерални регулациони план Београда, Београдска општина, ипак, никада није усвојила: *Истио*: 28.